

3. Az egyetemi évek során, az 1970-es évek közepén, második felében Németh G. Béla volt legnagyobb hatással mindannyiunkra. Főképp áttekintőképességével, azzal, hogy az egyszeri, kis jelenségeket is mindig nagyobb távlatban értelmezte. Nyelv, irodalom, bölcsélet együttes látásmódját tőle lehetett megtanulni, a megértő ember hermeneutikai nézőpontjából, továbbá az eltökéltség, a tudatos önképzés, a kutatói önállóság és a kellő szerénység polgári erényeit. A szintézisre törekvő kutatói személyiségek életpályáját, tevékenységét tekintem különösen figyelemre méltónak. Ilyen tudós például Gombocz Zoltán, Szekfű Gyula, Horváth János, Benkő Loránd, Wilhelm von Humboldt, Kosáry Domokos, Hans-Robert Jauf, Ország László és természetesen sokan mások. A mindennapi következetes tevékenység és a távlatos gondolkodás, a tapasztalatok és a jövőbeli elvárások összhangjának, a morál és a cselekvés együttesének kétségkívül egyik legkiemelkedőbb megvalósítója Széchenyi István.

4. A tudományos eredmények egy jó részét nehéz előre megjósolni. A heurisztikának mindig nagy szerepe volt a fölismerésekben, jóllehet az elmúlt évtizedekben egyre meghatározóbbá vált a kutatócsoportban végzett munka, amelyet tudatos tervezéssel és több, akár sok munkatárssal végeznek. Ezért a vágy, a tervezett kutatás eredményességének bizonyossága és a valós eredmények közötti összhang csak kitartó munka nyomán jöhet létre, az emberi korlátok mindenkor figyelembevételével. Alapvető tudományos eredmény lenne valamely tiszta és széles körben, ipari méretekben működőképes energiaforrás kidolgozása, amely nemcsak a környezet terheltségét enyhítheti, hanem az élelmiszerellátással és a társulói társadalmi konfliktusokkal kapcsolatos feszültségeket is. A nyelvtudományban komoly előrelépés lenne ismeretlen magyar vagy magyar vonatkozású nyelvemlékek, dokumentumok felfedezése és értelmezése a magyar honfoglalás és az államalapítás korából.

Szubjektív tudománytörténet

VITORLABONTÁS AKADÉMIAI TÁMOGATÁSSAL

Chikán Attila

közgazdász, a *Mindentudás Egyeteme* előadója

Ez a történet több szálon is szorosan kötődik az Akadémiához. Bemutatja, hogy kiváló emberek segítségével, az Akadémia szervezeti háttérével, a politikailag nehéz időkben is lehetett maradandó értékeket létrehozni.

1977 tavaszán egy hónapot Svédországban töltöttem, az MTA és a Svéd Királyi Akadémia csereprogramja keretében. Ez időben a készletezés elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkoztam, ehhez kapcsolódott ottani munkám is. A linköpingi egyetemen találkoztam a témakör egyik nemzetközi híri kutatójával, Robert W. Grubbström professzorral, s a vele folytatott rendkívül inspiratív beszélgetés hatására a Linköping–Stockholm közötti vonatúton felmerült, és mindjárt meg is érlelődött bennem a gondolat: szervezek egy nemzetközi készletezési konferenciát.

Ebben az időben élte fénykorát *A szocialista vállalat* kutatási program, amely az Akadémia által menedzselte, Országos Távlati Tudományos Kutatási Program egyike volt. A program Koordinációs Tanácsának elnöke Szabó Kálmán akadémikus volt – kevesen tettek akkoriban annyit az én általam ismert körökben értelmes és eredményességre vezető feltételek kialakítása érdekében kutatásban és oktatásban, mint ő. Felkarolta

a konferencia gondolatát (így lett a becenevén „szocvállalat” program a rendező intézmény), s beajánlott Csikós-Nagy Béla akadémikushoz, aki az Országos Anyag- és Árhivatal elnökeként hozzá tudott segíteni, hogy vállalati forrásokból összejijjön a rendezéshez szükséges pénz.

A konferenciát *Első Nemzetközi Készletezési Szimpózium* néven hirdettük meg, s tizenöt-húsz résztvevőre számítottunk. Hamarosan kiderült, hogy „piaci részbe” tenyereltünk, s elkezdtek özönlenni a jelentkezők. 1980. szeptember 1. és 5. között huszonöt ország közel száz kutatója jelent meg, fergeteges élmény volt. Még a szimpózium ideje alatt felmerült annak gondolata, hogy az együttműködést tartóssá tegyük, s megalakítottunk egy bizottságot, amelynek az volt a feladata, hogy egy következő, két év múlva rendezendő szimpóziumra megvizsgálja egy nemzetközi társaság létrehozásának lehetőségét (főleg, hogy tényleg van-e tartós nemzetközi érdeklődés iránta), s ha lehet, készítse elő a megalakítását. A bizottság vezetését rám bízta, egy-egy amerikai, szovjet, svéd és angol tagja volt.

Rengeteg befektetett munka, sok keserű és vicces élmény után (ne feledjük, akkor még

nem volt internet, külföldre még telefonálni is csak módjával lehetett – no és nekem sem apparátusom, sem helyem nem volt a szervezéshez) 1982 augusztusában ki is mondtuk a Nemzetközi Készletezési Tudományos Társaság (International Society for Inventory Research) megalakítását. A sikerhez nem kevés segítséget jelentett, hogy a közgazdász szakma egyik legnagyobb tekintélyű alakja, a Nobel-díjas Kenneth J. Arrow vállalta az elnöki posztot. Én „első elnökhelyettes és főtitkár” funkciót kaptam, hogy a szakmai és a szervezési vonalnak is a tetején lehessenek. Megegyeztünk, hogy a társaság székhelye Budapest, itt leszünk bejegyezve, s itt működik a titkárság.

Hát, lett kalamajka. A sajtóban megjelent hírre reagálva másnap felhívott egy akkori, magát illetékesnek nevező miniszterhelyettes, és szó szerint üvöltött velem, hogy hogyan merészeljük, ki adott erre engedélyt stb. (Elég kínos volt, mert a szimpózium titkársági asztalánál álltam, amikor beszélünk, s a hangja kihallatszott a telefonból...) Meg nem ijedtem, mert erre az időre a Rajk Kollégium igazgatójaként már hozzászokhattam az ilyen számonkérésekhez – de azért nem esett jól látni, hogy ami sikertörténetnek indult, az könnyen kínos bukássá válhat a hazai közegben. Hosszú kálvária kezdődött, bajos lenne leírni minden állomását. Kiderült, hogy az eset példa nélkül állt: nem volt olyan nemzetközi tudományos szervezet, amelyet Magyarországon jegyeztek be. Azt mondták, kell egy felügyeleti szerv – sok forduló után ismét az Akadémia segített ki: természetesen a már említett Szabó Kálmán és Csikós-Nagy Béla, és mellettük az első szimpóziumon részt vevő Kornai János támogatásával vállalta a felügyeletet. Hónapokba telt, amíg sikerült szerezni a Magyar Nemzeti Banktól egy engedélyt,

hogy kezelhessünk külföldről jövő pénzt. Az illetékes jogi fórumok finoman szólva nem szerették az alapszabályunkat. De a kitartás elérte jutalmát: az 1983 szeptemberében megjelent első hírlevélben ugyan említettünk kisebb bürokratikus nehézségeket, de nem erre, hanem a működés megkezdésének örömteli aktusára helyeztük a hangsúlyt.

A társaság ma is működik, persze az Akadémiától függetlenül. Úgy vélem, rendkívül sokat tettünk egy pozitív országimázs kialakításáért az eltelt több mint három évtizedben. A két évente rendezett szimpóziumokon és más rendezvényeken kutatók százai vettek részt a világ minden részéről, s minden alkalommal elismerés övezte azt a közeget, amellyel itt találkoztak. Legutóbbi, 2010-ben rendezett szimpóziumon közel százötvenen voltak. Az *International Journal of Production Economics* nevű rangos folyóirat különszámait alkalmanként ötven–hatvan cikket közölnek a szimpózium anyagából. Két évente rendezünk PhD-hallgatóknak nyári egyetemet, évente van szekciónk a legnagyobb amerikai közgazdasági konferencián. Kezdetől fogva jelentős figyelmet fordítottunk arra, hogy a társaság a hazai közélet felé is nyisson. Eredetileg az akadémiai felügyelet technikai támogatására hoztuk létre a társaság magyar tagozatát, amelyet aztán sikerült értelemmel is megtölteni, s egyik alapítója-elődje lett a rendszerváltáskor megalakult Magyar Logisztikai, Beszerzési és Készletezési Társaságnak. Számos szimpóziumhoz kapcsolunk „magyar napot”, amikor a külföldi vendégek hazai vállalatvezetőknek tartottak előadást. Minden szimpózium alkalmából rendezünk egy egész napos kirándulást, melynek délelőttjén egy-egy hazai vállalat meglátogatása a program. Számos életre szóló barátság, s igen sok kutatási együttműködés született a

találkozókon. Úgy vélem, az is nagyon fontos, hogy ezek a szimpóziumok legalább harminc fiatal magyar kutatót indítottak el a nemzetközi tudományos élet felé. Nekem személy szerint is mérhetetlenül sokat jelentett, s jelent ma is: országútnyi szélességű pályát nyitott a nemzetközi tudomány felé. S mindez nem valósulhatott volna meg, ha a sokat, s nem mindig ok nélkül bíralt Akadémia, s a megne-

vezett, a nehéz helyzetben is messzire tekintő, szellemi nagyságot igazoló akadémikusok nem álltak volna a kezdeményezés mögé.

Kulcsszavak: MTA, Svéd Királyi Akadémia, Rajk Kollégium, International Society for Inventory Research, International Journal of Production Economics, Magyar Logisztikai és Készletezési Társaság

NYÁR BÉCSBEN

Frank Tibor

történész,
az ELTE Angol–Amerikai Intézetének professzora

Történelmi pályámat az ELTE Új- és Legújabbkori Egyetemes Történelmi Tanszékén kezdtem gyakornokként, vagy ahogyan az akkoriiban létesített pozíciót nevezték, tudományos továbbképzési ösztöndíjasként. A két éves megbízatás lényegében bölcsészdoktori disszertációm elkészítésére szolgált, tanítanom alig kellett. A munka a kiegyezés korabeli Magyarország, illetve a születő Osztrák–Magyar Monarchia brit percepciójáról, megítéléséről szólt. 1972-ben váratlanul lehetőséget kaptam egy egyhónapos, bécsi tanulmányútra, amelyet nyáron valósítottam meg. Úgy gondoltam, hogy a bécsi levéltárakban témámhoz sok anyagot fogok találni. Ajánlásokat is kaptam Bécsbe az ottani kollégákkal kitűnő kapcsolatokat ápoló H. Balázs Évától, s így elsőrangú osztrák történészekkel készültem konzultálni.

Témámat magam gondoltam ki – történelem–angol szakos egyetemi hallgatóként természetesen találtam, hogy összekapcsol-

jam anglistikai és történész érdeklődésemet, és valamilyen hiányterületen próbáljak dolgozni. Nagy hatással voltak rám témavezető tanárom, Szabad György professzor előadásai és szemináriumai az 1848-as forradalomtól a kiegyezésig tartó történelmi útról, melyekből rengeteget lehetett tanulni.

A nyári hónap Bécsben máig ható benyomást tett rám, és – túlzás nélkül – megszabta pályámat. Gyűjtöttem az anyagot érdekes, de nem lebilincselő témámhoz, amelytől lassan érzelmileg kezdtem elszakadni, miközben doktorátusom sikere érdekében szorgosan dolgoznom kellett rajta tovább. Inkább kikapcsolódásként, már-már szórakozásként megpróbáltam utána nézni egy (akkor azt hittem: ettől a munkától független) névnek is a *Haus-, Hof- und Staatsarchivban*, Bécs talán legfontosabb levéltárában, a kancellári hivatal szomszédságában, a Minoritenplatz 1-ben. E nevet három évvel korábban, 1969-ben egy karcsú kis kötet lábjegyzetei között